

УДК 311.42:338.1:640.41

JEL Classification: C 49 : C44

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАСТОСУВАННЯ СТАТИСТИЧНО-ЕКОНОМІЧНИХ МЕТОДІВ ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ГОТЕЛЬНО- РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Стригуль Л.С., к.е.н., доцент

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Анотація. Предметом дослідження є сучасні тенденції застосування методів статистико-економічного аналізу стану та прогнозування діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу. Мета дослідження полягає в аналізі, теоретичному узагальненні та систематизації підходів до оцінювання тенденцій розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства України. Методологічною основою дослідження є закони діалектики, які дають змогу об'єднати реальні прояви суспільної дійсності з їх чуттєвим сприйняттям на рівні осмисленого розуміння закономірностей у проявах різноманітних суспільних і природних явищ. При проведенні дослідження використовувались методи: спостереження і співставлення, теоретичного узагальнення, групування, порівняння; для наочності відображення результатів дослідження використано табличний метод. Результати роботи полягають у практичних рекомендаціях щодо особливостей застосування специфічних методів статистико-економічного оцінювання результатів, тенденцій діяльності та перспектив розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу для підвищення ступеню достовірності та обґрунтованості наукових досліджень. Сферою застосування результатів дослідження є використання запропонованих рекомендацій в науково-практичних дослідженнях діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу і при розробці та формуванні теоретико-практичних підходів до їх оцінювання. Висновки дослідження полягають у систематизації статистично-економічних методів оцінювання результатів діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу з врахуванням особливостей їх функціонування.

Ключові слова – статистично-економічні методи, оцінювання, готельно-ресторанний бізнес, специфічні методи оцінки, стандартні методи статистично-економічного аналізу

STUDY OF FEATURES OF APPLICATION OF STATISTICAL AND ECONOMIC METHODS OF EVALUATION OF THE STATE AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF UKRAINE ENTERPRISES HOTEL RESTAURANT BUSINESS

Larysa Strygul, PhD in Economics, Associate Professor

National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»

Summary. The subject of the study is the current trends in the use of methods of statistical and economic analysis of the state and forecasting activities of enterprises of hotel and restaurant business. The purpose of the study is to analyze and theoretical generalization of approaches to the assessment of trends in the enterprises of the hotel and restaurant industry in Ukraine. The methodological basis of the research is the dialectic laws, which make it possible to combine the real manifestations of social reality with their sensory perceptions at the level of meaningful understanding of the laws in manifestations of various social and natural phenomena. In the course of the research, methods were used: observation and comparison, theoretical generalization, grouping, comparison; The tabular method is used to visually display the results of the study. The results of the work consist of practical recommendations on the peculiarities of the application of specific methods of statistical and economic evaluation of the results, trends of activity and prospects for the development of hotel and restaurant business enterprises in order to increase the degree of reliability and validity of scientific research. The scope of application of the results of the study is the use of the proposed recommendations in scientific and practical studies of the activities of enterprises of hotel and restaurant business and the development and formation of theoretical and practical approaches to their evaluation. The conclusions of the study are to systematize the statistical and economic methods of evaluating the performance of enterprises of the hotel and restaurant business, taking into account the peculiarities of their functioning.

Keywords: statistical and economic methods, evaluation, hotel and restaurant business, specific estimation methods, standard methods of statistical and economic analysis

Вступ. У сучасних складних умовах функціонування економіки України в кожній сфері відбувається пошук нових шляхів і методів підвищення ефективності діяльності, який є можливим лише на основі здійснення адекватної оцінки сучасного стану для подальшого окреслення перспектив на майбутнє за умови врахування отриманих ре-

зультатів аналізу щодо визначення «вузьких» місць функціонування. Ці процеси характерні також для сфери готельно - ресторанного бізнесу, яка спрямована на отримання прибутку через надання різноманітних послуг у вигляді житла, харчування, транспортного та іншого сервісу.

Постановка проблеми. Статистично - економічні методи дослідження є потужним засобом розв'язання економічних завдань і універсальною мовою науки і практики аналітичної складової оцінювання, як у теоретичному пізнанні існуючих тенденцій, проблем і особливостей економічних явищ і процесів, так і в практичній реалізації результатів таких досліджень. Статистично-економічні методи дають не лише кількісний опис економічних явищ, але й змогу з єдиної позиції вивчати різноманітні економічні задачі. При цьому їх застосування до різноманітних сфер економіки повинно носити системний та обґрунтований характер зумовлений специфікою сфери дослідження та врахуванням певних особливостей сучасного стану функціонування та виду діяльності окремих підприємств. Таким чином, систематизація методів статистично-економічного оцінювання діяльності підприємств готельно - ресторанного бізнесу з урахуванням особливостей їх функціонування є своєчасним та актуальним завданням.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми застосування статистичних методів в економічних дослідженнях освітлені в працях великої кількості провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: О. В. Акімової, С. С. Герасименка, А. В. Головач, А. М. Єріної, Р. М. Моторина, О. А. Чупріної, В. Г. Швець, І. Беляєвського, І. Єлісєєвої, Н. Рязова.

Невирішені складові загальної проблеми. Забезпечення належного рівня господарювання є необхідною умовою сталого соціально-економічного розвитку держави, оскільки від цього залежить потенціал підприємств, регіонів та рейтинг України у світовому співтоваристві. За допомогою статистико-економічних методів можна не лише дослідити стан різних сфер економіки, динаміки та тенденцій їх розвитку, але й надати практичні рекомендації щодо підвищення ефективності їх функціонування. При цьому вагомим значення має вірність вибору переліку доцільних методів оцінювання, застосування яких не лише окреслить загальну проблему досліджуваного об'єкту, але й врахує його особливості та існуючі взаємозв'язки, що підвищить точність та обґрунтованість результатів дослідження. Функціонування готельно – ресторанного бізнесу це сфера економічної діяльності, що характеризується щільними фінансово-господарчими зв'язками з багатьма сферами економіки країни та взаємодією з окремими суб'єктами господарювання, взаємозв'язок та взаємовплив яких носить системний характер, що потребує врахування при визначенні методів як узагальнюючого оцінювання функціонування галузі так і аналізу діяльності окремих підприємств цієї сфери господарювання для підвищення достовірності отриманих результатів дослідження. Це можливо лише на основі застосування статистико-економічного аналізу розвитку підприємств готельно – ресторанного бізнесу, оцінювання особливостей функціонування підприємств готельно – ресторанного бізнесу, визначення тенденції їх розвитку на майбутнє. Незважаючи на велику кількість робіт із зазначеної проблематики, залишаються ще недостатньо опрацьованими питання, що стосуються процесу систематизації методів оцінювання функціонування індустрії гостинності в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає в аналізі, теоретичному узагальненні та систематизації підходів до оцінювання тенденцій розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Практика готельно - ресторанного бізнесу, конкуренція в галузі, економічні реалії з їх складними внутрішньогосподарськими умовами та відносинами значно ускладнили підприємницьку діяльність на ринку послуг, зумовили нові закономірності його розвитку [1, с.58]. Це вимагає постійного удосконалення і поглиблення існуючих наукових теорій, зокрема перегляду підходів і принципів управління та розвитку підприємницької діяльності в регіональному туризмі, адаптації наукових концепцій та інструментів у підприємницькому середовищі до сучасних економічних умов з врахуванням галузевої специфіки [2, с.159].

Про сучасний стан розвитку ринку готельних послуг свідчить показник середньої кількості готельних місць на тисячу населення, що згідно з вимогами міжнародних нормативів повинен становити 440–450 тис.. З урахуванням середньорічної чисе-

льності населення України в 2015 р. цей показник становить близько 110 тис. номерів, що в чотири рази менше зазначених меж. Аналогічні тенденції розвитку характеризують і сферу ресторанного бізнесу нашої держави. Тобто вочевидь в наявності проблема необхідності прискорення темпів розвитку цих видів діяльності, що стає неможливим без здійснення адекватної оцінки їх функціонування та виявлення факторів, що сприяють або навпаки гальмують вирішення такого завдання.

Методика статистичних досліджень – це сукупність способів, заходів, методів, які використовуються для збирання, обробки та аналізу інформації. При проведенні різноманітних статистичних досліджень використовуються різні методики, що містять певний набір методів. Метод – це конкретний захід або засіб, який застосовується для збирання, обробки та аналізу статистичної інформації. На базі загальних принципів діалектичного підходу існують методи: 1) масового статистичного спостереження; 2) групування; 3) табличний, графічний; 4) вибірковий; 5) абсолютних та відносних величин; 6) середніх величин; 7) індексний; 8) кореляційно-регресійний та непараметричний аналіз; 9) оцінка і аналіз нерівномірності та подібності розподілів; 10) інші методи, які використовуються у різних галузях статистично-економічного аналізу для більш поглибленого вивчення взаємозв'язків між різноманітними явищами.

Статистично-економічний метод – це ціла сукупність прийомів, користуючись якими досліджується явище або процес. На кожному етапі оцінки застосовують комплекс специфічних, властивих лише сфері застосування методів, який утворює статистично-економічну методологію дослідження і яка обумовлена специфікою та цілями завдання.

Економіко-статистичні методи застосовуються при вивченні масових явищ, процесів, фактів і виявленні тенденцій та закономірностей їх розвитку. Вони дають змогу встановити кількісний вплив окремих факторів на досліджуваний результат, виявити головні чинники, що зумовили зміни в перебігу економічних процесів. Широкого розповсюдження набули методи математичної статистики, які застосовуються в тих випадках, коли зміну аналізованих показників можна представити як випадковий процес. Дані методи є основним засобом вивчення масових, повторюваних явищ та відіграють важливу роль у прогнозуванні поведінки економічних показників.

Одним із важливих статистично-економічних методів в економічних дослідженнях є економетричне моделювання, яке дає змогу вивчати та кількісно визначати внутрішні й зовнішньо-наслідкові зв'язки між показниками економічних систем, встановлювати закономірності їхнього формування і тенденції розвитку. При цьому будується прогнозна модель, що характеризує залежність досліджуваного параметра від ряду факторів, що впливають на нього [3, с. 25].

При проведенні дослідження економіки широко використовується індексний метод, вивчаються зміни доходів, витрат, чисельності працюючих, коштів на оплату праці в часі. На основі системи індексів середніх величин вивчаються структурні зрушення. Використовуючи індекс середнього рівня якісного показника структурних зрушень можна визначити зміни середнього доходу від експлуатації, середньої заробітної плати та інше [4, с. 205].

Значна увага в економічних дослідженнях приділяється ймовірнісно-статистичним методам та моделям кореляційно-регресійного аналізу. Регресійний та кореляційний аналіз широко застосовуються при дослідженні залежностей та взаємозв'язків між явищами та факторами, при прогнозуванні і дослідженні задач бізнес-планування. Також важливу роль при проведенні аналізу економічних процесів відіграють методи вимірювання зв'язку, зокрема, кореляційно-регресійний аналіз та застосування непараметричних методів визначення взаємозв'язків. Саме такі методи дають змогу визначити рівень взаємовпливу факторів, певним чином уникнути дублювання показників та врахувати фактори, які не можуть бути визначені іншими методами.

Комплексний аналіз ринку готельних та ресторанних послуг дає змогу виділити основні проблеми, якими характеризується сучасний стан розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні. Дослідження змін, що відбуваються на підприємствах сфери послуг і зокрема підприємств готельно-ресторанного бізнесу також зумовлює проблеми й особливості їх оцінювання та прогнозування. Зміни на підприємствах сфери послуг можуть бути: запланованими і незапланованими; разовими або багатоступінчастими та можуть торкнутися багатьох аспектів і таким чином потребують різних підходів та методів щодо їх оцінювання (табл.1).

Загальні зміни в діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу, які мають певні особливості, зумовлюють та породжують системні зміни в їх функціонуванні такі як: цілі, завдання діяльності; імідж та ефективність роботи підприємства; виробнича структура підприємства; система управління підприємством; організаційна структура підприємства; мотивація та ефективність праці персоналу. Кожний блок змін має певні особливості в формуванні показників щодо їх оцінювання, більшість з яких носить якісний характер та потребує більш складних неформалізованих методів для їх аналізу.

Таблиця 1 - Статистично-економічні методи, що пропонуються до застосування в залежності від напрямку дослідження діяльності підприємств готельно-ресторанного бізнесу

Ймовірні напрямки змін функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу для оцінювання діяльності		Статистико-економічні методи дослідження, що пропонуються до застосування
Загальні зміни	Системні зміни	
Зміни в асортименті продукції та послуг, що пропонуються, обсягів продаж, попиту, клієнтської бази, постачальників, ринків	цілі, завдання діяльності	табличний, графічний; абсолютних та відносних величин; середніх величин; індексний; групування, порівняння, аналізу і синтезу
Зміна фінансово-економічних показників	імідж та ефективність роботи підприємства	табличний, графічний; абсолютних та відносних величин; середніх величин; індексний; групування, порівняння, аналізу і синтезу; економіко-статистичного моделювання; формалізації; функціональної діагностики
Зміна технологій, що використовується	виробнича структура підприємства	метод аналізу ієрархій; оптимізаційні моделі і методи
Зміна правової власності, джерел фінансування	система управління підприємством	класифікація, порівняння, узагальнення, групування системно-логічний підхід
Зміна організаційної культури, організаційних цінностей, знаково-символічної системи	організаційна структура підприємства	аналізу та синтезу; неформалізовані методи з використанням методів експертних оцінок; евристичні моделі і методи; імітаційне моделювання; системно-логічний підхід
Зміна керівництва, повноважень, стилю управління	мотивація та ефективність праці персоналу	
Зміни в системі взаємозв'язків з іншими бізнес-структурами	імідж та ефективність роботи підприємства	
Зміни в системі безпеки функціонування		
Зміни в логістичній мережі		
Зміни якості та культури надання послуг		
Зміни впливу зовнішнього середовища	цілі, завдання діяльності, система управління, імідж та ефективність роботи підприємства	економіко-статистичного моделювання; формалізації; функціональної діагностики; лінійного програмування

Таким чином, використання різноманітних статистично-економічних методів під час дослідження функціонування підприємств готельно-ресторанного бізнесу є необхідним для повноцінного аналізу. Оскільки саме комплексний підхід до оцінки дає змогу вирішити низку складних завдань функціонування підприємств, то в сучасній

аналітичній практиці необхідно добре розумітись в статистично-економічних методах та особливостях їх застосування в залежності від цілей дослідження, вміти їх практично застосовувати для моделювання реальних ситуацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Розвиток готельно - ресторанного бізнесу України є особливо актуальним, оскільки саме дана сфера підтримує майже два десятки суміжних галузей та створює додаткові робочі місця. Готельно - ресторанний бізнес в Україні може і мусить стати платформою для реалізації ринкових механізмів, джерелом поповнення державного та місцевих бюджетів. Саме достовірні та обґрунтовані результати оцінки діяльності можуть стати поштовхом до усталення його функціонування та прискорення розвитку.

Перелік посилань:

1. Семенов В.Ф. *Регіональний вимір рекреаційно-туристичної діяльності* / В. Ф. Семенов, М. Д. Балджи, В. М. Мозгальова ; за ред. В. Ф. Семенова : монографія. – Одеса : Вид-во «Optimum», 2008. - 201 с.
2. Кузьменко Л. М. *Управление функционированием и развитием экономики региона: монография* / Л. М. Кузьменко. – Донецк: НАН Украины: Ин-т экономики промышленности, 2004. - 284 с.
3. Бідник Н. Б. *Використання математичних методів і моделей в економіці, фінансах* / Н. Б. Бідник // Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць. – Л. : НЛТУ України, 2008. – Вип. 18.6. – С. 258-262.
4. Вітлінський В. В. *Моделювання економіки: [навч. посіб.]* / В. В. Вітлінський. – К. : КНЕУ, 2003. – 408 с.

Стаття надійшла: 10.06.2017 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Манойленко О.В.

(Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»)

